

A mélység kulcsa és egy nagy lánc

De szóljunk Babel toronyházának más, együgyű, hallgató, fél-
nótás lakóiról is, hiszen egyikük sem volt oly bolond, hogy épp a
viselkedésével ne árulkodott volna a fölötte uralkodóra. Egyik
közülök az anabaptista utcai prédikátor, Lukács Misák volt, aki
fennszóval hirdette Krisztus ezeréves országát, melynek idején
a hatalmasokat megalázza és a szegényeket felmagasztalja; prédi-
kálta, hogy a felnőtteket újra kell keresztelni, hogy az egyházi
dogmákat el kell vetni, és csak azt tanítani, ami a Bibliából világó-
san kiolvasható, mint például a Megváltó eljövendő uralkodása,
amelyet a Jelenések könyve is megjövendöl; ezalatt nem lesz sem
világi, sem egyházi felsőbbség, nem lesz magántulajdon, az em-
berek egyenlő módon dolgoznak majd, és a hatalomból is egyen-
lő mértékben részesednek, ellentétben az Antikrisztus tobzódásá-
nak mai állapotával.

Lukács harmadéves teológus volt, amikor belezavarodva az
Apokalipszis tanulmányozásába, Münzer Tamás késői követője
lett, s azt is beszélték a városban, hogy kívülről tudja a Zsoltáro-
kat, a Példabeszédeket meg a Prédikátor Salamon könyvét, hitvi-
tában senki le nem győzhetné, s bár ütődöttnek látszik, tudja, mi-
kor mit és hol kell mondania, nem ok nélkül figyelt fel a szekuri-
táté az időnként kétértelmű beszédeire. Ő azonban csak prédikált
tovább, látszólag néha épp a törvények betartására buzdítva a la-
kosokat:

*„Még a te gondolatodban is a királyt ne szidd, és a te ágyasházadban
gonoszt a gazdagnak ne mondj; mert az égi madár is elviszi a szót, és a
szárnyas állat is bevádolná a te beszédedet!”*

Máskor nagyon is lehetett érteni, amit mond:

„Odadobtál minket vágójuhok gyanánt, és szétszórtál minket a nemzetek között.

Eladtad a te népedet olcsón, és nem becsülted az árát magasra.

Csúfságul vetettél oda minket szomszédainknak, gúnyra, nevetségre a körülöttünk lévőknek!”

A nyeszlett emberke előredőlve loholt végig az utcákon, szemének fakó fényű kék zománca nem irányult semmire, mint az olyanoké, akik inkább befelé élnek, de aggódón siető mozgása szerint mintha örökké oda igyekezett volna, ahonnan nem tanácsos elkészni. Néha megállt, lehunyta a szemét, ajka szaporán mozgott, mintha imádkozna, utána elindult, s magas, éneklő hangon folytatta prédikációját:

„Mindent láttam az én hiábavalóságomnak napjaiban: van olyan igaz, aki az ő igazságában elvész, és van gonosz ember, aki az ő életének napjait meghosszabbítja az ő gonoszságában!

Láttam a nap alatt, hogy nem a gyorsaké a futás, nem az erőseké a viadal, nem a bölcséké a kenyér, és nem az okosoké a gazdagság, hanem idő szerint és történetből lesznek mindezek!

Mikor pedig a fejedelemnek haragja fölgerjed ellened, a te helyedet el ne hagyd, mert a szelídség nagy bűnöket lecsendesít!”

A másik, akit sorsa megháborított, Platt Sámuel, a pincér és lottóárus volt, önmagának többszörös hasonmása, mintha nap-hosszat tükörfalú utcákon járna. Termetre zömök volt, lapos arcát keskeny orr szelte ketté, kúp alakú feje legtöbbször fehér kabát fölött ragyogott a verítéktől. Máskor hófüggöny mögül sejlett elő alakja, s látni lehetett, amint az utcaseprőket dirigálja. Néha az állomás környékén ismertek rá, ahol újságot árult ez az örökké tevékeny ember.

Hol itt, hol ott bukkant tehát fel, hangját megismerték az emberek, és azt gondolták: lám, itt van Platt Sámuel! Városszerte ismerték a tragédiáját, mégis volt valami megnyugtató a jelenlétében, szivarjának somkóróillatú füstjében, de kicsinylőn beszélni, bizalmaskodni vele, ehhez senkinek nem volt kedve. Ismerősei érezték, hogy egyoldalú viszonyról van szó, s ők nem számíthat-

nak többre, mint a sajátos füstre és az elmélyült és mégis barátságos pillantásra.

A négyszögletű térről egymás mellett nyíltak a félköríves kapuk, mintha egy cipősdoboz oldalát ráspollyal kilyuggatták volna, és Sámuel is itt lakott, egy vedlett falú, okkersárga ház harmadik emeletén. Az első női szabó rendezett be műhelyt, ablaka tele volt divatlapokból kivágott képekkel, fölötte idős zongoratanárnő bérelt lakást, s nem tudni, vajon gonoszság vagy rokonszenves incselkedés vette rá, hogy valahányszor meghallja Platt közeledő lépteit, rákezdjen a könnyűlovassági indulóra; talán az utóbbi feltevés a helyes, hiszen mi oka is lett volna gúnyolni ezt a kálváriás embert.

A pincér szuszogva nyitotta ki az ajtót, beleszimatolt szobája levegőjébe, tudomásul vette, hogy az otthonosságot jelentő szag nem változott, s kissé megnyugodva lépett be. Jobb kézről a fal mellett vaságy nyújtózott, szemközt öreg ruhásszekrény állt, s bal kézről a fal mellett kunkorodott orrú cipők hangolták le a környezetet. Az ágy fejénél kerek asztalka volt, rajta angol-héber imakönyv, jomkipur, vagyis az engesztelő ünnep napjára. Ha éjjel megébredt, Platt Sámuel odamatatott az asztalkára szivarért, s nemsokára sziporkázó fény világította meg a szobát, s bár ő maga örökös szorongást érzett a padló miatt, amely a fal mentén ragyás lett, továbbra is oda szórta a tüzes hamut.

Huszonöt esztendeje élt egyedül: a deportálás után szakadt rá az özvegység, amíg munkaszolgálaton volt. Eleinte nyögött a fájdalomtól, azt hitte, ráömlik a mennybolt, keveset aludt, még a színek, illatok is felzaklatták, s néha le kellett szaladnia a Szamos-hidra, hogy a korlát mellett állva csüngő fejjel órákon át nézze a higanyosán csillogó víz megnyugtató hullámzását.

„Nem szabad semmire gondolnom! – határozta el ezerszer is. – Ha élni akarok, kerülnöm kell az emlékeket!”

Az étkezdében, ahol ebédidőben felszolgált, olyan csörömpölés, zakatolás volt, mint egy kovácműhelyben, és az ételpára a szemét is elhomályosította, de ez a környezet mégis jót tett neki: lépcsőkön szaladt fel s vissza, figyelt, számolt, mérlegelt, s ezalatt kívül rekedt minden gondolat e feszült körön. Miután azonban hazatért és hanyatt feküdt az ágyon, még a mennyezetet is vizsgáló figyelemmel nézte; a mészrétegen repedések kanyarogtak, s érdekes ábrák rajzolódtak ki belőlük: két kislány évek óta álldo-

gált a járda szélén egymás kezét fogva, hátukon táskával, s a csillártól az ablak felé halott nő nyújtózkodott... Igaz, látott Sámuel apró, torz alakokat, halfarkú törpéket és katonákat is, de ezeket szigorúan nézte, vagy legyintett feléjük, és oldalt fordult.

Mindent elkövetett, hogy fásulttá tegye magát, hogy közömbössé váljék a világ dolgai iránt, mint aki tudatosan nyugtatókat szed, s annyi idő után egy este már ezzel az egykedvűséggel lépett az ablakhoz. Nem vágyott sem elmenni, sem otthon maradni. Odakünn váratlanul havazni kezdett, a hatalmas pelyhek keletlen tészta hatalmas darabjaiként hulltak alá, elsodorva a levegőt az emberek előtt, s akik áthaladtak a téren, hatalmas dobozban érezték magukat, s fölfelé pislogtak, mint a csapdába esett madarak. Aztán elállt a havazás, és Sámuel tűnődve nézte a térséget, de egyelőre csak egy csillag alakú hópehely villant a szemébe, mintha föl akarná lazítani ajkának bánatos ráncait, majd megmozdult, s részleteiben fedezte fel a világot: az épületek színes kockáit, a fenyőfákat, a künti csendet, amely az ujjnyi fehérségben leülepedett s elborított mindent.

Látta a két kislányt a ródlin, visszaemlékezett utolsó integetésükre, az asszony óriási szenvedő szemére, de csak a tudatával érezte, hogy bele kéne vágnia a fájdalomnak: a melle hideg volt és merev, mintha kibetonozták volna, tekintete nyugtalan. Nem, nem, mindjárt meg fog hatódni, elmúlik ez a kövült állapot, és a fájdalom édes-keserű leve csurog majd le a torkán – gondolta, s előrehajolva átfogta a fejét, de anélkül, hogy bármelyik emlék is megragadta volna, vagy bármilyen érzést keltett volna benne. Ekkor odatántorgott az ágyhoz, végigvetette magát rajta, és hangosan felzokogott. „Hogyan tehetted ezt, Sámuel?! – hüppögte. – Hogy lehettél oly hitvány, hogy engedted másodszor is odaveszni a családodat?! Régebben csak ki kellett nyújtanod a kezed, és már ott voltak melletted mindhárman: még a hangjukat is hallottad, még a leheletük szagát is érezted!... Miért hagytad el őket, Sámuel?!”

Többé nem ment be a vendéglőbe. Lottócédulákat sem kért ki. Újságot sem árult. Az utcaseprőket sem irányította. Egyhónapi gubbasztás után már kifűzött cipőben járt az utcán, szakállában megbújít a kenyérmorzsa, tekintete zavaros lett. Magára maradt, vége volt. A *szocialista humanizmus* nem hajolt le hozzá, hogy föl-emelje. Egyéb hivatalos dolgokkal volt akkoriban is elfoglalva.

Az anabaptista azonban tovább prédikált az utcákon s a tereken, hangja még panaszosabb lett:

„Halld meg esedezéseim szavát, amikor hozzád kiáltok, és amikor felmelem kezeimet a Te szentséges lakhelyed felé!

Ments ki engem a hálóból, amelyet titkon vetettek nekem, hiszen Te vagy az én erősségem!

Temérdek üldözöm miatt csúfsággá lettem, kivált szomszédaim és ismerőseim félelmévé: akik látnak az utcán, elfutnak tőlem!”

Lukács Misák könyörgésének óráiban járta a várost egy másik nyomorult, Sanyika, a vándorborbély is, akit Hamudius még Gorgo D. Gorgótól örökölt, sok más gyámoltalan ügyefogyottal együtt, hogy aztán egy napon, hirtelen reájuk unva és hatalmasan fölgerjedve ellenük, parancsot adjon az eltakarításukra. Később lépcsőzetesen nyírt gyerekfejek és vérpettyes kemény munkárcok idézték fel a külvárosok emlékezetében Sanyikát. Vékonyka, hajlott hátú ember volt ez is, arcbőre táskásán csüngött, és ellenzős sapkája alól, amely lepényként borult fülére, tarkójára, félénken s gyanakvón bámult a világba. Olyan negyedosztályú borbély volt, épp azoknak való, akiket a sok tükör meg a parfümillat még jó ideig elriasztott a belvárosi üzletektől, s akik inkább csak ünnepek előtt nyiratkoztak, borotválkoztak. Ez a háziborbély azonban fél évszázadon át szoktatta magát az ínségesek sorsához, s nem lepte meg semmi. Mindazáltal kissé tőle is féltek a gyerekek, főként amióta híre kelt, hogy az öreg halottakat is borotvál. Ha föltűnt valamelyik városszéli utcában, már szaladtak, ki merre tudott: „halálborbély, halálborbély!” – kiáltozták, s igyekeztek elrejtőzni előle. Sanyika azonban csak jövögetett hóna alatt kis fakofférével, és a sors úgy rendelte, hogy időnként minden kölyök elszenvedje tőle a nyiratkozás kínját; a rozsdás gép bukdácsolva szántott végig a kobakjukon, és ők úgy érezték, sörtéjük minden szálát csipesszel tépdesik ki, s a hajtöredék között könnyerecskék kacskaringóztak alá az arcukon. „Isten látott ilyen gyermekeket! – méltatlankodott Sanyika, és hideg kezével rátámaszkodott az áldozat fejére. – Bezzeg az én koromban nem voltunk ilyen kényesek!”

Attól sem jött zavarba, ha borotválás közben valamelyik férfi

felszisszent, meg-megreccsentve maga alatt a széket. Ilyenkor gyakorlott mozdulattal lépett hátra, s onnan nézte az elvörösödő, sziporkázó szappanhabot. „Ugye mondtam!... Egy moccanás, és kész a baj!... Roppant éles ez a kés, ilyen kommunisták nem tudnak gyártani, csak a Solingen cég!” Göcögve nevetett, s mindjárt utána ismét eldicsekedett azzal, hogy ő holdvilágnál az ablaküvegben is megborotválkozik anélkül, hogy megvágna magát. Este későn érkezett haza, s ha a milicista rá nem sípolt vagy utána nem rúgott, a kapuig dúdolgatott a maga sajátosan mély hangján:

*Inkább lennék az erdőben vadállat,
a szívemet nem gyötörné a bánat.*

Lukács Misák pedig tovább jövendölte Krisztus ezeréves országlását, az uralkodó gonosz bukását, s szüntelen védelemért folyamodott a mindenható Istenhez:

„És láték egy angyalt leszállni a mennyből, akinél vala a mélységnek kulcsa, és egy nagy lánc a kezében.

És megfogá a sárkányt, azt a régi kígyót, aki az ördög és a Sátán, és megkötözé azt ezer esztendőre!

Perelej, Uram, a velem perlőkkel, harcolj a velem harcolókkal! Ragadj pajzsot és vértet, és rekeszd el üldözőim útját!

Ne örüljenek rajtam az én hazug ellenségeim, méltatlan gyűlölőim se hunyorgassanak rám. Föltátották rám szájokat, azt mondták: Haha! Haha!”

Egy különös asszony is feltűnt néha a városban, Maria, a volt klinikai takarítónő. Miközben imbolyogva lépdelt, göncéről messze csillogtak a fölfújtt műanyag tasakok, színes léggömbök, és ide-oda lebegtek, mint a régi röpterek légszákjai. Ő maga öregasszonyosan meggörnyedt terhe alatt, de időnként kikandikált nehéz s mégis légiesnek tűnő batyuja alól, s szenvedően mosolygott csorba szájával, mint aki restelli, hogy ilyen földhöz tapadtan kell vánszorognia, bár nincs messze az idő, amikor a sok kis léggömb a magasba emeli...

A lánya, Iosefina megszökött volt egy mérnökkel, aki a porkohászati intézetnél volt kutató; Kanadába mentek, s ő tizenöt esztendő alatt nem látogathatta meg őket, mert a veje „titkos adatok” birtokában van. Egy idő után Iosefina betegeskedni kezdett, sok lett a cukor a vérében, ahogy írta, rászorult volna hát a segítségre, és elkeseredésében levelet küldött anyja nevében Hamudius feleségének, Nicoletának; rimázkodott, hogy essék meg rajta a szíve, hiszen ki más érthetné meg inkább nyomorúságos helyzetét, mint egy másik anya, aki tudja, mit jelent gyermekeket szülni, fölnevelni s aggódni értük életünk végéig...

Levelét a Szabad Európa Rádió is beolvasta, de hiába, az útlevélkérést ismét visszautasították. A várakozás esztendeiben aztán lassan megroppant, kicsírázott benne s rögeszmévé fejlődött az a gondolat, hogy iratok nélkül is útra kelhet, pusztán a maga erejéből, ha átröpül a határ fölött. Így kezdte gyűjteni a műanyag tasakokat, fölfújta, szájukat zsineggel átkötötte, s a batyujára függesztette a színes léggömbökkel együtt, amelyeket a szánakozó trafikosnöktől kapott, reggelenként pedig úgy jött elő, mint akinek ismét nőtt a lehetősége a fölszálláshoz.

Nem lehetett tudni, mi van a súlyos göngyölegben, melyet a hólyagok takarnak, talán színes rongyok, rossz cipők, üres kölnisüvegek, dobozok, babafejek és -törzsek, végtagok külön-külön, a gyerek és unoka nélkül maradt asszony széthullott álmait jelképezve. Leggyakrabban a Szobor környékén imbolygott különös léghajója, ez a páratlan zeppelin. Nem csoda, hogy ilyenkor embergyűrű fogta körül, hiszen még nem láttak ilyen gyűjteményt s egy ilyen lényt, aki a galacsinhajtó bogár ragaszkodó kitartásával hordozta terhét, amelynek mindenáron el kell jutnia valahova, valakihez.

A milicista csak messziről figyelte, a faluról városba vetődött paraszt ősi kedélyével s azzal a leplezett aggodalommal, ami a szolgálati öntudatot jelentette számára, hiszen félnie kellett, hogy a mulatságos látvány ellenére történik valami. Sosem lehet tudni... Valaki elkiáltja magát a tömegben, aztán egy másik, egy harmadik, tüstént futóléptek dobognak, öklök zuhannak, s többé nem lehet feltartóztatni az áradatot... Gyanús volt tehát neki ez a fölszállni készülő kelekótya asszony, ez a rejtélyes teremtés, s egy napon meg is történt a baj, noha másképp, mint ahogy ő várta és elképzelte. Maria vagy tíz színes léggömböt kapott a turistáktól,

azokat is rákötötte a göncére, s a szivárványszínű hatalmas buborékok ott röpködtek a többi fölött. Még egy kis pirosítót is kent az arcára a szerencsétlen a nagy út előtt, s mikor odaért a Szobor elé, egyszerre kiáltozni kezdett önmagából kikelve, furcsa, rikácsoló hangon, és a karjait lebegtetve igyekezett lábujjhegyre állni batyuja terhével: „Emelkedem, érzem, hogy emelkedem! – rikácsolta. – Szervusz, város! Szervusztok, emberek. Isten áldjon benneteket!”

Hirtelen vagy száz ember verődött össze körülötte, aztán kétszáz s egyre több és több, úgyhogy már csak a léggömbök látszótak ki a sokaságból, amikor az embereket félrelökdösve maga elől, Lulu, a város szinte törpének mondható, mély torokhangon beszélő bolondja is odaért a látványhoz. Mindenki kedvelte ezt a félnótást, aki sajátosan emelgette a lábát két-három számmal mindig nagyobb otromba cipőben, s a legszeszélyesebb ötletekkel hívta fel magára a figyelmet. Például agyonviselt kabátjának az ujjára iskolai rendszámot varrt, s legtöbbször szutykos, szakadt ellenzőjű vasutas egyensapkát viselt; szabad bejárása volt a vendéglői konyhákba meg a söntések mögé, mindenhová bekukucskálhatott, hogy aztán a homlokát ráncolva fejletlen agyállományú öklömnyi fején, véleményt mondjon a jelenségekről, s megnevetesse a személyzetet.

„Nem mész sehova! – szólt rá a fölszállni készülő asszonyra fenyegetően, és közelebb lépett hozzá. – Itt maradsz velünk, megértted?!... Majd én kivájom neked az útlevelet!”

Maria azonban ebben az emelkedett állapotban nem törődött vele, sőt egyre gyorsította karmozdulatait, s már volt is, aki látni vélte, amint néhány centivel a talaj fölé emelkedik. Ekkor azonban váratlan dolog történt: Lulu egészen közel ment Ikarosz özvegyéhez, a háborodottak dühös elhatározásával előrántotta zsebkését, s egymás után több hólyagot is kiszűrt vele.

„Jaj! – sikoltott fel az asszony. – Fogjanak ki, mert lezuhanok! Végem van!... Sohasem látom meg a lányomat!”

És göncével együtt a földre esett, a hátán fekvé kalimpált a lábával, a milicista pedig elrángatta onnan Lulut, és többször is a vállára csapott gumibotjával.

Lukács Misák eközben tovább prédikált az utcákon:

„Jajgassatok, mert közel az Úrnak napja, mint pusztító hatalom jó a Mindenhatótól. Ezért megerőlenülnek minden kezek, és elolvad minden embernek szíve. És megrémülnek, kínok és fájdalmak fogják el őket, és szenvednek, mint a szülő asszony, egyik a másikon csodálkozik, arcuk lángba borul!

Az ég csillagai és csillagzatai nem ragyogtatják fenyőket, sötét lesz a nap támadáskor, és a hold fényét nem tündökölteti. És mint az űzött zerge és mint a pásztor nélkül való nyáj, ki-ki népéhez tér meg, és ki-ki az ő földjére fut!”

Az örök vőlegény mankóján himbálózva déli tizenegy és tizenkettő között indult el a városháza környékéről s haladt végig a főutcán, mely előbb Deák Ferenc, aztán Molotov, később pedig dr. Petru Groza nevét viselte. Nem lehetett tudni, mi a szándéka ezzel a magányos vonulással – talán mindennap meg akarta mutatni magát a világnak, mert az ő vőlegényi sorsát senkiéhez sem lehetett hasonlítani: magasztosabb volt, mint azoké, akik izzadó tenyérrrel és izzó lélekkel járultak az anyakönyvvezető elé, s ugyanakkor megrázó és példázatos is. Ő a kínok hetvenhétféle kínját állta ki, hogy most nyomorékon kínlódja magát előre, mint az araszoló lepke fekete álcája. Az ő menyasszonya a semmi lett és a gyötrő emlékezés, s talán méltóbb volna, ha az ujján még ma is fénylő karikagyűrűt a szenvedés izzó koronájává kalapálva a fején viselné...

Mielőtt útra kelt volna, Görbe János sokáig álldogált a városháza előtt, s nézte a fiatal párokat meg a vendégkoszorút, a hatalmas csokrokat, amelyekkel a menyasszonyok a pajzán célzások hallatán időnként elfedték arcukat. Figyelte a fehér selymek között kavargó sötét szöveteket, a földiszítt kocsisort, amelyben mindig akadt egy-egy Mercedes, Peugeot, Opel, sőt Volvo is, az újjgazdagok hivalkodása szerint, akik lehetőleg nyugati rokonikat is meghívták az esküvőre. Bámulta a Romulust és Remust szoptató ércfarkas körül fényképeződő csoportokat s közöttük is a faluról városra származott első nemzedéket, ahogy tüntetően kimosakodva, de sután mozogtak, kezük-lábuk el volt szabva, akárcsak az öltönyük, vállukról kulacsként lógott a fényképező-

gép, ajkuk között még idétlenül billegett a cigaretta, akár a kutya fenekében, ahogy egy nagyszájú feleki násznagy mondta. Nézte őket az örök vőlegény kissé megvető szigorával, mint aki fölötte áll az effajta utcai látványosságnak, aztán elindult.

A gyalogjárók már messziről meglátták, hogy jön, észrevették a mozgásáról meg arról, hogy vőlegényi kabátja tele volt tűzdelve hatalmas fehér papírrózsákkal. Görbe János önérzettel vetette fel a fejét száralmas himbálózása közben, nem nézett se jobbra, se balra; ez a szenvedő önuralom volt az ő méltósága, de az emberek tisztelettudóan utat engedtek neki, mert sokan ismerték szomorú történetét. Utolsó éves hallgató volt a műegyetem építészeti karán, amikor menyasszonyát letartóztatta a szekuritáté, azzal vádolták, hogy összejöveleket szervezett a lakásán, és a Bolyai Egyetem egyesítése ellen lázította a hallgatókat. Második hónapja tartották a parancsnokság épületének pincéjében, s arról faggatták, hogy kik jártak hozzá, mikről beszélgettek ilyenkor, s igaz-e, hogy a magyar himnuszt is énekelték. Egy napon aztán névtelen levélíró arról értesítette Görbe Jánost, hogy a menyasszonyát hette kétszer is „sétálni” viszi a vallató kapitány a késő esti órákban személyi kocsijával, s csak hajnalban hozza vissza a cellába...

Ettől kezdve az örök vőlegény éjszakánként ott ólálkodott az épület körül, hol a hátsó kapunál bújt meg, hol elől, s minden kis zajra, motorzúgásra megriadt. Erősnek és elszántnak ismerte a menyasszonyát, azt is tudta, hogy szereti őt, de oly sok mindent hallott a női gyengeségről, hogy elképzelte a lányt, amint a belügyis kapitánnyal csókolózik, vagy az ágyban hempereg vele, s ha ehhez még hozzágondolta, hogy ki van szolgáltatva a tisztnek, már-már fölvonított. És még inkább a poklok poklát élte át, és hideglelősen vacogni kezdett, amikor a képzelgésben mind alább süllyedve, a hideg és undorító iszaprétegig ért, s fölremlett benne egy-két tanulmány is arról, hogy a meggyötört nőben, épp a lélek kettőssége miatt, gyűlölet helyett olykor vonzalom ébred kínzója iránt, s ebben a gyötrő és mégis édes elernyedésben csak annál nagyobb gyönyörrel kínálja oda magát...

Kihallgatást kért a parancsnoktól, hogy beszélhessen a lánnyal, de elutasították. Egy újabb hét múlva úgy érezte, megháborodik, ha továbbra is így telnek a napjai. Sápadt volt, az öltöny lógott rajta, beszéd közben az ajka remegett. Ő maga is megvertnek és meghajszoltnak látszott, s végül bekövetkezett az, amire egyálta-

lán nem készült fel: szerelőcsarnokot építettek az egyik helyi gyárnak, és a diákok is ott gyakoroltak. Már reggel, amikor megérkezett a „santierre”, Görbe János szeretett volna végigheverni a cementzsákokon, s álmosan és kimerülten ment fel az állásra, hogy néhány műszaki adatot ellenőrizzen; hunyorogva lépdelt a deszkákon a reggeli napsütésben, mint az alvajáró, s egyszer csak felkiáltott, mert érezte, hogy a semmibe lép... A kórházban később gerincsérülést, medencecsont-repedést és combnyaktörést, valamint súlyos agyrázkódást állapítottak meg.

Menyasszonyát épp aznap ítélte el a katonai bíróság öt évre lázítás és államellenes iratok terjesztésének vádjával. Két héttel az öt év letöltése előtt szabadult, azzal az általános amnesztiával, amelyet Hamudius hatalomra kerülésének öröme hirdtetett.

Mielőtt Lukácsot a titkosrendőrség beidézte, baljós jelek mutatkoztak az égen. Csapás csapás után érte az országot, a munkások megfáradtak, immel-ámmal dolgoztak, s földrengés után árvíz látogatta meg a folyó menti részeket, kemény tél következett, s utána oly aszályos nyár, hogy kiszáradtak a kutak, a turbinák zúgása elhalkult, még a madár is eltikkadt szomjúságában, és az üres üzletek polcain sovány egerek szaladgáltak morzsát keresve. Misák szerint minden olyan volt, mint Egyiptomon a marhavész, a fekélyek s a jégeső csapása, mint a sáskaözön és a háromnapos sötétség. Hamudius azonban megkeményítette a szívét, elhárított magától minden felelősséget, a csapásokat a renyhe ideológiai munka rovására írta, és a sajtót fenyegette, gyalázta miatta. Ugyanakkor megparancsolta, hogy mindenütt lobbantsák magasra az istentagadás lángját, s leplezzék le azokat, akik titkon keresztvíz alá tartják gyermeküket, sőt ők maguk is járnak templomba. Elrendelte továbbá, hogy a menyegzőkön szüntessék be a menyasszonytáncban szokásos tányérozást, mert a kommunisták fiaihoz méltatlan, hogy mindjárt életük elején pompázatos új kocsi-ba üljenek, és besétáljanak a készbe. Bőséget csak áldozatos munkával és szerénységgel lehet teremteni, csak így jutunk fel a jólét legmagasabb csúcsaira! – mondotta.

Azon a napon, amikor az anabaptistának mindezek a fülébe jutottak, megérezte, hogy az ateista mozgalommal együtt elközelí-

tett az ő kálváriája is, s mintha ettől még jobban felbőszült volna, hajnaltól sötétedésig lóstatott az utcákon, s így prédikált:

„A te lakásod az álnokság közepén van, az álnokság miatt nem akarnak tudni felőlem, ezt mondja az Úr!

Mindenki őrizkedjék a barátjától, és egyetlen atyátokfiának se higgyetek, mert minden atyafi törbe csal, és minden barát rágalmazva jár!

Mert nem is tudja az ember az ő idejét; mint a halak, amelyek megfogatnak a törben, azonképpen megfogatnak az embernek fiai a gonosznak idején, mikor az eljő rájuk hirtelenséggel!”

Így jövendölt Lukács Misák, pedig még nem is sejtette, hogy már másnap vízágyúkkal támad a kommunista hatóság a kisebb gyülekezetekre, és kiűzi őket szent hajlékukból. Gyereket, felnőttest, öreget egyaránt...